

Ağrı (Ararat) dağına 937 çıkışı

108 No. Askerî mecmuadan

Küçük Asyanın en yüksek başlı, başı her zaman buzlu ve karlı yüce dağına bu sene yapılacak çıkışa katılmak benim için yenilmez bir arzu olmuştı.

1925 te Kayserideki Erciyeş dağına da çıkmıştım. O da 4100 metreyi bulan yüksek ve eski bir yanardağdır. Onun da cümudiyeli doruğuna güneyden yaptığımız çıkış oldukça çetin olmuştı. Aynı karakterde fakat daha müheyyel ve 1000 metre ondan daha yüksek olan Ağrıya çıkmak şüphesiz kayde değer bir spor olacaktı.

Ağustosun son yarısında, doğunun yüksek dağlarında kar hemen kalmamış, yalnız üç bini aşan rakımlarda kuzey yamaçlarda ince çizgiler halinde kar parçaları var. Kar kütle halinde yalnız Büyük Ağrının başında kalmıştır.

Eğer bulutlar fırsat verirse o, her taraftan beyaz başile seçilir, yüzlerce kilometreden dağların ardından mahrutî çadır gibi yükselir.

19 — Ağustosda otomobille Surbahana geldik. Ağrılar işte önümüzde duruyor. Anadolunun doğu köşesinde hertarafa dağılan sıra dağların ortasında tahtına oturmuş dağların başbuğu, yanında Küçük Ağrı ile önünde açılan sonsuz ufukları seyrediyor.

Tabiatın bu ilâhî eserini bütün heybetile ve tamamilе buradan görüyoruz. Dorukla aramızda 30 km. mesafe olduğu halde başımızın üstünde gibi duruyor. Kar, dorukdan yamaçlara

doğru bir beyaz örtü, Büyük Ağrının başına örtülmüş karın içinde görünen kayalar örtünün siyah çizgileri imiş gibi doruğa kadar uzanıyor.

Burada anlattıklarına göre dağa doğu güneyden görülen siyah çizgi halindeki kayalıktan çıkılıyormuş. Görünüş aldatmıyorsa en sarp yerde orasıdır.

160 kilometrelik büyük bir alan üzerinde bağdaş kurmuş olan Ağrılar kuzeyden Aras, güneyden Sarısu ile çevrilmiştir. Büyük Ağrının tepesi Aras vadisinden 4700, Sarısu vadisinden ise 3700 metre yüksektir. Sarısu Arasa nisbetle küçük bir sudur. Fakat geçtiği yerleri bataklık yapmaktadır, vadisi de dardır.

Surbahandan atla yürüyüşe başladık. Sarısu vadisini atladık, Ağrı eteklerinin Kerelik denilen kayalık kabartılarını doğruya doğru dolaşıyoruz. Sağımızda Sarısunun yapmış olduğu büyük sazlı bataklık var, bataklık içinde görünen parça parça gölcüklerde koyun kadar büyüklükte, saka kuşları bu tenhahlıktan istifade ederek dolaşıyor.

Türk — İran hududu üzerinde bulunan Aybey dağlarıyla Ağrı eteklerinin birleştiği boyun hattı üzerinde kuzeye doğru saptık. Gittikçe yükseliyoruz. Sağımızda otluk Aybey dağları, solumuzda lâv döküntülerinin tasallık etmiş, sonra itikâl tesirile parçalanmış siyah kayalıkları. Arazi o kadar birbirine geçmiş ve karışmış ki, hattı içtimaları sonuna kadar götürmek kabil değil, birçok kapalı tekne gibi çukurluklar, buralar şüphesiz kaya döküntülerinden olmasaydı göller teşekkül ederdi. Ağrı tarafı çetin vahşi bir çehre ile daha ilk kademede insanı ürkütmektedir.

25 km. yürüyüşten sonra Kozlu denilen eski bir köy harabesine geldik. Orada iki memba suyu var. Geceyi burada geçirecektik.

Önümüzdeki vakitten istifade ederek Aybey dağlarına ya-
ya çıktık ve günlük idmanımızı yaparak hazırlığa başladık.

Aybey dağında Ağrılara çok yaklaştığımız. Yaklaştıkça
Ağrıların manzarası heybetleşiyordu. Ağrının tepesindeki üç
kabarıntı ve bunları birbirinden ayıran hattı içtimalar ile do-
ğu yamaçtaki Mıhtepe güzelce ayırt ediliyordu.

Ertesi gün erkence yola koyulduk. 35 km. lik yolumuz
var. Küçük Ağrıyı doğudan dolaşarak iki Ağrı arasındaki
boyun noktasında Serdarbulağa gideceğiz.

Aybey dağlarını geçtik. Küçük Ağrının muntazam mahru-
tunun üzerindeyiz. Önümüzde taş yığınları arasında bir eski
köy harabesi çıktı. Köyün başlıca evleri mağaralarmış; mağa-
ranın içinde ocak ve tepeden delikler var, pencere vazifesini
görüyor. Kayalardan fırsat bulan toprak parçalarında hayvanı
kapayacak boyda otlar var.

Yolumuz bitmez tükenmez hattı içtimalardan geçiyor, inip
çıkıyoruz. Ötede beride fundalar, yabancı meyva ağaçları, her
tarafda derin bir sükût ve ıssızlık.

Tujiktepe denilen küçük Ağrının yamaçındaki ufacık bir
sivrilige yaklaşıyoruz. Derin bir hattı içtimaa saptık. Yolu-
muzun kenarında büyük bir kayayı dolaşıyoruz. Acı bir gük-
reme sedası kulaklarımızda top gibi patladı. Bu baskın kar-
şısında şaşırdık. Biz tabanca ve tüfeklerimizi çıkarmağa uğra-
şırken kayanın altındaki delikten büyük bir müşkilâtla çıkan
ve can acisile bağırmakta olan kocaman bir çoban kopeği
kadar bir ayı kendini dere aşağı attı, kayaların arasında gaip
oldu. Ağrı bölgesinde vahsî hayvanların çoğaldığını duymuş-
tuk. Bu tesadüf ile duyduğumuzun doğruluğu meydana çıktı.
Artık ihtiyatla harekete karar verdik. Küçük Ağrıyı Tujik
tepeden sonra kuzeye döndük, önümüze Aras vadisi çıktı.

Manzara büsbütün değişti. Gözümüzün önünde Aras kıyılarının yeşillikleri, İran — Ruz hududu boyunca uzanan bu nehrin kenarında gölcükler belirdi.

Karakoldan sonra çok yükselmiye başladık. Aras vadisinden bin beş yüz metre yükseğe çıktık. Kuzey yamaçta tek tük funda kılıklı yerden yapma iğri büğrü kayın ağaçları karşımıza çıktı. Gittikçe hattı içtimaları doldurup taşmağa ve doruğa ve eteğe doğru sarkmağa başlayan bu ağaçlar bir orman halini aldı. Aralarına girdikçe hayvanlarımızla beraber bizi gizlediler, bazılarının köke yakın kısımlarının kutru 20:40 santimetreyi bulmaktadır. Epey bir zamandır hasretini çektiğimiz ormanlara karşı burası hislerimizi tatmin etti.

Kuzeye döndükçe otlar bir mer'a halini almağa başladı.

Saat 13 de iki Ağrı arasındaki geniş düzlüğe geldik. Burası güzel bir yayla, işte önümüze birde çatısız büyük bir kışla çıktı. Etrafında birçok çadırlar var. Serdarbulak burası imiş. Solumuzda Küçük Ağrı üzerinde güzel bir orman parçası belirdi. O da kayın ağaçlarından.

Kışlanın 300 metre kadar kuzeyinde dere içinde hakikaten bulakların serdari denecek tatlı bir su vardır. Bu mevsim onun en kıt su verdiği zaman olmasına rağmen yine üç parmak kalınlığında suyu var. Yanında Büyük Ağrıdan gelen büyükçe kuru bir dere var. Geceleri kar suları buralara kadar gelebiliyor.

Serdarbulak 2500 metre rakımındadır. Hava serin ve lâtif, ılgdır ovasına baktıkça oranın ağır ve sıcak havası altında yaşayanlara insanın acıyacağı geliyor.

Serdarbulakdan ılgdıra bir araba yolu varmış fakat şimdi haraptır, ancak mekkâre işliyor. Surbahana iki Ağrı arasından bir yol var isede kayalardan merdivenden iner gibi gidildiği için hayvanın gitmesi zordur.

O yüzden uzun olmasına rağmen Surbahandan gelmek isteyenler bizim geldiğimiz yolu takip ediyorlar.

Serdarbulakda dağ tatbikatına gelmiş muhtelif sınıflardan toplu kıt'alar burasını büyük bir garnizon haline getirmişler. Garnizonun kayın dallarından yapılmış çardak gazinosunda istirahat geçtik.

Konuşmaların konusu Ağrıya çıkış üzerine toplanmaktadır. Bilhassa geçen yıllara ait bilgiler söylenirken herkes kulak kesiliyor. Dağa çıkışın müşkülâtından ziyade dağ hastalıklarından bahsedilmektedir.

Baş dönmesi, göz kararması, nefes darlığı, mide bulantısı; halbuki benim zihnimi yüksek dik kayaların aşılması, altmış yetmiş derece meyile yapışmış cumudiyelerin üstünden geçiş, kar kalkanlarını atlatmak, kaya çığlarından kurtulmak ve hatta şiddetli rüzgârın elinden sıyrılmak gibi tabii müşküller daha çok kurçalamaktadır.

22 — Ağustosda yardımcı müfreze çıkış müfrezesinin yiyecek ve yakacak ve çadır, kürk, dağ malzemesi gibi eşyasını Mihtepeye taşımağa başladı. Mihtepenin 600 metre aşığına mekkâre ile taşınan bu malzeme oradan Mihtepeye insan sırtında çıkarılacaktır.

22 de çıkış müfrezesinde sıhhat muayenesine başlandı. Muayenede kalp, ciğerler ve damarlar üzerinde önemle durulmaktadır. Nabız sayılmakta ondan sonra şiddetli birkaç hareketten sonra nabzın yükselişi tesbit edilmekte, yükselen nabzın ikinci ve beşinci dakikalarda halitabiiye ne derece döndüğüne dikkat edilmektedir. Bu muayeneden muvaffakiyetle çıkıldı.

Karaköse güney batısındaki tepelerden Ağırların görünüşü
(Vasatı 130 Km.)

Sürbahandan Ağırların görünüşü

Kozludan Büyük Ağırların görünüşü

Bu gün yine yürüyüş ve çıkış idmanımıza devam ettik. Serdarbulağın güney doğusunda 500 metre mesafedeki mağarayı gördük. Asilerin bu ratıp ve vahşi hayvanın bile barınmayacağı yerlerde nasıl oturmuş olduklarına hayret ettik.

23 — Ağustosda yüksek dağ malzemesi çıkış müfrezesine dağıtıldı. Ben bir arka çantası, bir rüzgâr ceket, bir dağ değneği, bir çift tırmanma nalçası aldım. Rakım saatim, pusulam dağ fotinim, tozluğum, termosum, gözlüğüm vardı. Kalın kışlık ceketleri giydik. İhtiyaten birer yün fanilada sırtımıza geçirdik. Sekiz yüzbin mikyashlı Erzurum paftasını da yanıma aldım. Biliyordum ki, Ağrının doruğunda etrafı tetkika ancak bu pafta yetecekti. Müfrezede bazı erlere tırmanma ipleri, çığ kaytanları ve sikkeler, çekiç ve buz kazmaları verildi.

Atatürkün büstünün bulunduğu saç muhafaza sıra ile taşınacaktı.

24 — Ağustos saat 5 de derececi hararet + 10 idi. Dağ müfrezesi hazırlandı. Müfreme ile tatbikat yaparak doruğa iki günde çıkacaktı.

Birinci gün atlar ile çıkılabildiği kadar at sırtında çıkacak-caktık. Ondan sonra yürüyerek Mıhtepeye çıkacaktık ve geceyi orada geçirecektik.

Hava çok güzel, Büyük Ağrı bulutsuz, neş'e içindeyiz. Harekete başladık.

Serdarbulaktan itibaren büyük bir hattı içtimai takip ediyoruz. Kolumdaki rakım saatinin ibresi durmadan ilerliyor.

Birinci saatin sonunda 3100 metreyi gösterdi.

Gece kar sularının aktığı derelerde şimdi ıslaklık var, toprak kısımlarda bir buğday tarlası güzelliğini andıran yeşil otlar var, şimdi bu otlaklarda sürü sürü domuzların dolaştığı izlerinden belli oluyor.

Gittikçe meyil artmağa, kayalar çoğalmağa başladı, hayvanlar ayaklarını düşünerek atıyorlar.

3300 den sonra kar suları hafifçe akıyor. Saat 8 de 3500 rakımındayız. Büyük kaya yığınları ve döküntüleri içerisinde, burada meseleye göre müşterek silâhlarla atış yapıldı. Ondan sonra müfrezeyle ayak uyduramıyacak kısımlar bırakıldı.

Büyük müşkilâllâ hayvan sırtında 3700 ze kadar çıktık. Eyerler geriye kayıyor, hayvanlar büyük kayalar arasında basacak yer bulamıyor, artık atlardan indik.

Yaya yürümeye başladık, 3800 rakımda Mihtepe'nin eteğinde kaya ve kum akıntısından vücuda gelmiş bir habarını üzerindeyiz.

Burası yardımcı müfrezenin birinci istasyonudur. Buraya Alacatepe ismini vermişler. Mihtepeye çıkabilmek için dik bir yamaç çıkacağız, ondan sonra Mihtepeye doğru uzanan kayalık bir sağıryı takip edeceğiz.

Karşıdan gözümüzü yıldıran oldukça dik bir yamaca sarıldık ve saat 11,40 da kayalık sağırya çıktık, bunun batısındaki hattı içtimada ta doruktan gelen bir kar kütlesi var, altından bolca kar suyu akıyor. Orada hafifçe bir kahvaltı yaptık.

Saat 13 de Mihtepeye doğru tırmanmaya başladık. Kayalık, kumluk, diklik takatimizi kesiyor. Az yürümeğe çok dinlenmeğe başladık.

Gurup yaklaşıyor, tepeyi bulutlar sardı; rüzgar üşütüyor, ter içindeyiz. Saat 17 de Mihtepe ile Ağrı arasındaki 4400 rakımlı daracık boyun noktasına vardık.

Boyunda kayalardan yapılmış bir çok barikatlar var. Bunları Ağrı isyancılarına karşı burada muharebe etmiş olan kahraman 28. alay yapmış. Barikatların içerisine portatif çadırlar müselles biçiminde gurup gurup kurulmuş. Derhal birer

kürk yakaladık, sırtımıza geçirdik. Altmış metre kadar olan bu mih gibi iki kaya sivrisinden ibaret olan Mıhtepenin üstüne çıktık. Mıhtepe esasen dorukdan serdarbulağa doğru uzanan ana sağrı üzerindedir. İtikâl ve zaman kemire kemire sağrı akmış, çökmüş, uçmuş ve bu gün yerli kayalar üzerinde tutunabilmiş bir ufak kabarıntı halindedir. Tepe, ortası uçuş bir gez şeklinde aşağısı uçurum, hem de baş döndürücü bir manzarası var. Tepenin duruşu pamuk ipliğiyle ufacık bir yer deprentisine bağlıdır. Bu deprenti bu gece olmazsa ne mutlu bize !...

Gurup oldu, bulutlar çekildi, tepe o kadar yakın görünüyorki, içimizde büyük bir sevinç yar. Halbuki yarın boyundan Ağrıya çıkışa daha başlangıçta bir cümudiye geçecegiz, işte bu olmazsa yukarıki sevincimiz büsbütün boş değil.

Mıhtepenin sivrisinde Aras vadisini seyre daldık. Pırıldak Serdarbulakla muhaberededir. Karanlıklar vadilere iyice yerleşti. Arasın ötesinde görünen şehirlerde elektrikler parladı. Bizi bu tatlı temaşamızdan soğuk rüzgâr kopardı ve çadırlara tıktı. Ufacık çadır sığınakta dört kişiyiz. Tam balık istifi tertibinde yerleştik. Rüzgâr çadırı delice kamçılamağa kaya duvarlar olmasa hepimizi uçuracak, iki büküm biraz bir şey yemeğe başladık ve derhal uzandık. Kürke, battaniyeye sıkı sıkı sarıldık.

Saatler ilerliyor uyku yok, nefes almakta sıkıntı çekiyoruz, Rakımın yüksekliği tesirini göstermek için bizim sükûnet bulmamızı bekliyormuş. Şaka değil 4400 metre yükseklikte gece geçiriyoruz. Uykusuzluktan şikâyet çadırdan çadıra duyulmağa başladı. Saat 24 de bir subay arkadaş nefes darlığından çok bunalmış ve hastalanmıştı, aşağıya sevk edildi.

Uyuyamıyoruz, zor nefes alıyoruz. Soğuk ta rahatsız etmektedir. Saat 3, sular donmuş, hararet — 3 e düşmüş. Akşamleyin yarınki çıkışa erken, saat 3,30 da başlanması tesbit edilmişti. Fakat ne mümkün, çadırdan çıkılamıyor. Güneşin doğmasını bekliyeceğiz. Saat 4 de hararet — 2 oldu. Saat 5 de + 2 oldu, hazırlık başladı.

Saat 6 da 11 subay, iki çocuk (biri kız, biri erkek 13 ve 15 yaşlarında), iki gedikli erbaş, 50 erle müfreze harekete geçti.

Başlangıçta önümüzdeki hattı içtimadaki cümudiye parçasını geçecektik. Cümudiyenin üzeri yumşak karla örtülü idi. Meylin çokluğu göz korkutuyordu. Tırmanma nalçalarını taktık. Birerle kolda geçişe başladık. Nalçaları sertçe vurarak kara gömüyoruz, vücudumuzu dağa doğru yatırarak değneklerle sıkıca yaslanıyoruz. Karlı kısmı geçtik. Dorukdan eteklere kadar uzayan kayalık bir satıh üzerine geldik, bidayette büyük kaya parçaları arasından merdiven basamağından çıkar gibi tırmanma güç değildi. Fakat bunları aşınca kaygan ve kumsal bir kısımda çıkış mücadele şeklini aldı. On dakika yürüyüş, beş dakika mola ile kafilenin hareketi yine düzenli oluyordu. Biz bulunduğumuz kısmın müşkülâtına dalmıştık. Önümüze çıkacak muazzam kayalıkları nasıl aşacağımızı henüz düşünemiyorduk.

Tepemizde 50 : 60 metre yükseklikte yukarıya doğru uzanan kale duvarı gibi bir sıra kayalık yolumuzu kesiyordu. Yaklaştıkça onların keskin ve sarp çehreleri gelişi güzel bize yol vermiyeceklerini gösteriyordu. Aralarında suların sızdığı dar hattı içtimalar görölüyordu. Kayaları aşacak yer, yol arıyoruz. Bir iki yerde tırmanma ipini kullandık. Fakat yolumuzu bir hattı içtima kesti. Aşağısı uçurum.

Öyle ise dosdoğru kayalara... Minareye çıkar gibi kayaları dönmeye başladık. İpten korkuluk yapıldı. 5000 rakımda bu tırmanma canbazca bir hareket halini almıştı. Buradan geri dönmeler başladı. Bende de mide bulantısı gittikçe artmıştı. Fakat dişlerimi sıkıyordum. Sabrediyordum. Kayalara bastıkça kıpırdanıyor ve ölüm insanın her adımıda ensesini okşuyordu. Yuvarlanan kayalar büyük bir gürültü ile düşüyor, ondan sonra baş döndürücü bir süratle aşağıya gidiyor ve rastladığı kayalara çarparak binlerce parçalara ayrılıyor ve aşağıları adeta peşrev sağınağına alıyordu.

İnsan bulunduğu yerin vahşetini ve durumun dehşetini unutarak bazan ayak altından görünen Sarısu ve Aras vadisini seyre d alıyor. Manzaranın cazibesine kapılarak mest olmamak mümkün değil. Kayaları aşarken oh diyemiyorum. Çünkü buradan dönüşün ne şekil olacağını ihata edemiyordum. Kayalardan kurtulduk, korkunç sporun başarılması zevkile kafilayı neş'eli bir hava sarmıştı. Önümüzde sarımtırak bir renkte kükürt kokan ufak kayalı ve çamurlu bir diklik ve onun üstünde durgun beyaz sarık gibi görünen cümudiyesi göze çarpıyordu. Bu ihtiyar yanardağ kraterinin hummalı günlerini andıran, şu kükürtlerden başka bir şey kalmamıştı. Bunlarda cümudiyelerin yanında pek münasebetsiz duruyordu. Artık bir şey kalmamıştı. Belki 150 metre. Uzunca bir mola-ya karar verdik, fakat bir taraftan kükürt kokusunun rahatsızlığı diğer taraftan doruğa çıkıp oraya vaktile çıkarılmış olan madenî bayrağı alarak bize doğru sallayanların tesirile oturamadık. Biz de tırmanmaya başladık. Rakım saati 5000 den ötesini göstermiyor. Fakat ibre yine yürüyor.

Son gayret bizi hedefe ulaştırdı. İşte doruğa çıktık. Cümudiye ayaklarımızın altında kaldı. Saat 11,30, derecei hararet + 4 dür. Rakım 5150 m. olacak. Tepeye on subay, iki çocuk, iki erbaş, 40 erle çıkılmıştı. Ancak 11 kadar döküntümüz olmuştu. Doruk şimdiye kadar tarihî başının bu kadar çok insan oğullarıyla rahatsız edildiğine şahit olmamıştı.

Serdarbulakdan itibaren atlı yaya yalnız yürüyüş olarak çıkmak için 12 saat sarfedilmişti. (Yolu gösterir kroki 1 : 100000 mikyashı olarak ilişiktir.)

Doruk tahminen iki kilometre kadar boyunda, doğudan batıya doğru uzanmış bir kutup parçası gibi bembeyaz, üzerinde üç kabarıntı var, birisinde biz duruyoruz. Diğer ikisi birbirinin arkasında, aramızda kuzey ve batıdan gelen uçurumlu hattı içtimaların birleştiği boyun, fakat kar ve cümudiye ile örtülü, kimbilir altında ne derinlikler var. Ortadaki kabarıntı biraz daha yüksekçe.

Altımızda beyaz kar, üstümüzde mavi sema, önümüzde geniş ufuklar, insanı burada esrarlı bir hayat sarıyor. Rüzgârın gürültüsü olmasa dünyanı beş kıt'ası dinlenecek, gözlerin kudreti yetişse ve küreviyet müsaade etse bu tarassut kulesinden arzın yarısını görmek adeta mümkün olacak. Nekadar hafif, ruhumuzda bulunduğumuz yerin verdiği bir hissi hâkimiyet var. Kutup parçası dedim, öyleya kar ve buz, dondurucu bir soğuk rüzgâr, eldivenli ellerimizi üfleyerek ısıtmağa kalkıyoruz. Fakat cümudiyelerin baskısı altında uyumuş kalmış olan şu başın tarihi şüphesiz çok heyecanlıdır. Yukardan aşağı bastıkça geçirdiği sergüzeştlerin masalını gözle ayırt etmek kabil oluyor. .

Büyük kraterin 1500 metre aşağısında bir sürü tâli krak-terler fabrika bacası gibi dimdik ve ağızları açık duruyor.

Küçük Ağrı, biçare tepeleri, karnı yarık buna canlı birer misal; bazılarının üstünde krater gölleri de var. Aşağıya ekmiş lâvların akıntı halinde donmuş kısımları ve kıvrıntıları çok güzel seçilmektedir.

Onun cümudiyeli başına bakarak derin uykusuna aldanmağa gelmez, azgın başın zaman zaman harekete geldiği de vardır.

1840 da kuzey yamaçta bugün harabeleri mevcut olan koca Ahuri köyü bir şiddetli zelzele sonunda hâsıl olan çatlaklardan fırlayan kaya ve kaynar çamurların altında bir saat içinde mahvolmamış mıydı ?

Rüzgâr gittikçe şiddetini arttırdı. Bir saat evvel eteklerde dolaştığını gördüğümüz parça parça bulutlar kuzey batıdan doruğu sarmağa başladı. Ayaklarımız donuyor. Yerimizde tepiniyoruz. Pırıldakla Mihtepe ile görüşüldü. Serdarbulak ile de görüşmek istedik, fakat cevap alamadık. İşaret fişekleri attık. Bir saattanberi kazma ile cümudiyenin içinde açmak istediğimiz ufak bir çukur açılmıştı.

Buz sandukanın içine, buraya çıkardığımız Atatürkün saç sandık içindeki büstünü koyacaktık.

937 çıkışına katılanların imzaları bir ufacık hatıra altına sıralanarak saç sandığın içine kondu. Yazıda en büyük kafiye olarak bu işi başardığımızı kaydettik.

Sandık yerleştirildi. Üzerine çıktığımız kısımdan getirilen kayalar ile ufak bir kule yapıldı.

Etrafı biraz elimdeki harta ile karşılaştırdım. Ufak siyahımtırak sislere bölünmüş, batı tarafta koca Alâdağ silsilesi ufak kabarıntılar halinde, Süphan dağı işte ötekilerden biraz farklıca, üzerinde karlar olmasa ondanda şüpheleneceğimi, Süphan dağının güneyinde Van gölünün çukurluğu belli, sola

doğru döndükçe dağların doğu tarafında kesiklikler göze çarpmağa başlıyor. Evet Rumya gölü başlıyor, üstü sisle örtülmüş.

Bizden uzaklaştıkça boynu bükülen Arasın geçip gittiği vadi, bunun ötesinde Bahrihazerin çöküntüsü silik bir ufuk parçası altında saklanıyor. Aras vadisiyle Gökçeğöl arasındaki dağlar ayak altında, kuzey batıda Alagöz dağı pek yakın fakat çok alçakta kalıyor.

Daha ötesi bulutlu gözüküyor. Bulutlar çevremizi sardılar. Aşağıyı onların aralığından görüyoruz.

Saat 12,30 oldu. Durmak müşkülleşti. Rüzgâr sert dallı bir süpürge gibi bu ilâhî başın üstünü süpürmiye başladı. Biz de inişe başladık. İnişte kaymak ve sıçramakla çok çabuk uzun mesafeler alıyorduk. Çıkışta takip ettiğimiz dolambaçlı yola sapmadık. Olduğu gibi diklemesine iniyorduk. O kadar çabuk aşağıya süzölmüştük ki, kendimizi kayalar arasında bir gedikte bulduk. Birerle kolda çok dikkatli ve düzenli iniyorduk. Yanlarımızda, ayaklarımızın altında, başımızın üstünde düşmek için fırsat bekleyen ufukçuk bir rüzgâr hareketile kayacak olan kayalar, her an bir felâkete sebep olabilirdi. Onun için ilerleyenler teklikeli yerleri geçmedikçe gerisi yürümüyor. Gerisi yürürken ilerdekiler kayaların içerisinde bekliyor. Ufak bir kayanın yuvarlanması bağrılarak haber veriliyordu.

Böylelikle kısa bir zamanda kayaları arkada bıraktık. Artık mesele kalmamıştı. Mihtepeye sapmağın da lüzum yoktu. Bulunduğumuz sağrı boyunca aşağıya indik.

Saat 15,30 da 4000 rakıma gelmiştik, yardımcı müfreze Mihtepeden eşvaları buraya almıştı, buradan da Alacatepeye taşıyordu. Burada biraz ekmek yedik. Yine inmeye başladık. Hayvanlar bizi 3000 rakımda bekliyecekti, çok yolumuz vardı. Karanlığa kalacaktık. Sıkı bir yaya yürüyüş başlamıştı.

Saat 17 de atların durduğu yere geldik, hayvanlara can kurtaran gibi yapıştık. Pek çok yorulmuştum.

Saat 19 da Serdarbulağa geldik. Ufacık ormandan getirilen kuru yaprakların alevleri çadırın önünde yükseliyordu. Bu ateş karşısında çıkıştan epey bahsettik. Muvaffakiyetin verdiği neş'e müşkül sporumuzun bu günkü yorgunluğunu unutturmuştu. Ay yükseldi, onun donuk ışığı altında ağrının beyaz başı seçilmeye başladı.

Bu manzara artık gözüme dünkü kadar vahşi görünmüyordu.
